

Sygn. akt I ACa 529/06

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 sierpnia 2006 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Tkocz
Sędziowie:	SA Rafał Dzyr (sprawozdawca) SA Joanna Kurpierz
Protokolant:	Barbara Wójtowicz

po rozpoznaniu w dniu 18 sierpnia 2006 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa J. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Naczelnikowi Urzędu Skarbowego
w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku wstępnego Sądu Okręgowego w Katowicach
z dnia 24 stycznia 2006 r. sygn. akt. II C 410/05

oddala apelację.

Sygn. akt I ACa 529/06

UZASADNIENIE

Powód J. B. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa działającego przez Prezydenta Miasta (...), Wojewodę (...) i Naczelnika Urzędu Skarbowego w (...) kwoty 54629 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 18.03.2004 r. i kosztami postępowania.

Powód jako jeden ze spadkobierców swojego ojca P. B. (1) zażądał części odszkodowania za majątek skonfiskowany ojcu na podstawie skazującego wyroku sądu karnego. Wyrok ten został zmieniony przez Sąd Najwyższy, który uniewinnił P. B. (1). Kara przypadku mienia została wykonana, w związku z czym P. B. (1) został pozbawiony prawa własności nieruchomości opisanych w dawnych księgach wieczystych: S. Tom (...) Wykaz (...) (obecnie w księdze wieczystej Kw. nr (...)) i S. Tom (...) Wykaz (...) (obecnie w Kw. nr (...)) na rzecz Skarbu Państwa. Zwrot tych

nieruchomości stał się niemożliwy, ponieważ nieruchomość objęta księgą wieczystą KW nr (...) stała się własnością Miasta R., a nieruchomość objęta Kw. nr (...) jest własnością tegoż Miasta i pozostaje we współużytkowaniu wieczystym właścicieli lokali mieszkalnych położonych w budynku usytuowanym na tej nieruchomości.

Powództwo zostało oparte na przepisie art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w.

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa.

Wszystkie trzy państwowe jednostki organizacyjne Skarbu Państwa zarzuciły, że żadna z nich nie jest właściwa do działania w procesie imieniu Skarbu Państwa. Pozwany zarzucił niewykazanie wysokości szkody.

Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem wstępnym z dnia z dnia 24 stycznia 2006 r. sygn. akt II C 410/05 uznał roszczenie powoda za usprawiedliwione w zasadzie w odniesieniu do pozwanego Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego w (...).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach wyrokiem z dnia 22 kwietnia 1949 r. znak sprawy SR 271/49 uznał P. B. (1) winnym popełnienia przestępstwa opisanego w art. 7 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych okresie odbudowy Państwa (Dz. U. z 1946 r. Nr 30, poz. 192), polegającego na działalności szpiegowskiej w latach 1946-1949 i za to skazał go na kary 15 lat więzienia oraz pozbawienia praw publicznych i orzekł przepadek całego mienia na rzecz Skarbu Państwa. Najwyższy Sąd Wojskowy w W. postanowieniem z dnia 27 września 1949 r. sygn. akt Sn. Odw. S 1953/49 utrzymał wyrok w mocy.

P. B. (1) zmarł w dniu 18 października 1955 r. Jednym z jego spadkobierców ustawowych jest jego syn J. B.. Rodzina P. B. (2) wystąpiła o stwierdzenie nieważności orzeczeń sądów wojskowych w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Sąd Śląskiego Okręgu Wojskowego we Wrocławiu postanowieniem z dnia 22 sierpnia 1991 r. nie uwzględnił wniosku. Na skutek kasacji Naczelnego Prokuratora Wojskowego Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 25 czerwca 1999 r. sygn. akt WKN 17/99 uchylił wyrok skazujący z 22.09.1949 r. oraz postanowienie Najwyższego Sądu Wojskowego z 27.09.1949 r. i uniewinnił P. B. (1) od zarzucanych mu czynów.

Sąd Okręgowy zważył, że żadna z jednostek organizacyjnych pozwanego Skarbu Państwa nie zakwestionowała zasadności roszczenia powoda. Spornym natomiast była kwestia, która z tych jednostek powinna działać jako pozwany Skarb Państwa w niniejszym procesie. Sąd Okręgowy przyjął, że właściwą jednostką organizacyjną wskazują przepisy art. 30 w związku z art. 187 i 188 kodeksu karnego wykonawczego. Na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z 28 października 1947 r. o przypadku majątku organami wykonującymi tą karę były urzędy likwidacyjne, podlegające Ministrowi Skarbu, a od 1950 r. Ministrowi Finansów po przekształceniu Ministerstwa Skarbu ustawą z dnia 7 marca 1950 (Dz. U. Nr 10, poz. 101). W 1950 r. urzędy likwidacyjne zostały zniesione, a ich dotychczasowe kompetencje i zadania przejęły wydziały finansowe prezydentów powiatowych i wojewódzkich rad narodowych. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny wykonawczy wskazała jako organy uprawnione do wykonywania egzekucji kar konfiskaty mienia lub przypadku majątku wydziały finansowe prezydium powiatowych rad narodowych. Wydziały te zostały następnie przekształcone w urzędy skarbowe. W związku z tym Sąd Okręgowy uznał, że pozwany Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w (...) odpowiada wobec powoda co do zasady za spełnienie roszczenia opisanego w pozwie.

Wyrok wstępny został wydany na podstawie art. 318 § 1 k.p.c.

Pozwany Skarb Państwa - Naczelnik Urzędu Skarbowego w (...) w apelacji wniósł o uchylenie wyroku wstępnego i oddalenie powództwa ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Skarżący zarzucił:

- naruszenie art. 192 k.k.w. przez niewłaściwe zastosowanie,
- błędne przyjęcie, że Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w (...) jest biernie legitymowany w niniejszej sprawie,
- naruszenie art. 328 § 1 k.p.c. przez lakoniczne i niespójne uzasadnienie wyroku, w szczególności w zakresie podstawy prawnej.

Pozwany wskazał, że art. 192 k.k.w. nie może stanowić podstawy odpowiedzialności Skarbu Państwa, skoro skonfiskowane mienie stało się własnością Miasta R.. Nie można bowiem zgodzić się z sytuacją, że korzyść z wykonania kary odniosła jednostka samorządu terytorialnego, a odszkodowanie ma zapłacić Skarb Państwa – Naczelnik Urzędu Skarbowego w (...).

Zdaniem pozwanego Sąd Okręgowy nietrafnie powołał się na stanowisko Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 7 lipca 2000 r. sygn. akt I ACa 407/00. Podstawą tamtego orzeczenia było uprzednie stwierdzenie nieważności wyroku skazującego, podczas gdy w niniejszej sprawie wyrok skazujący został uchylony. Stwierdzenie nieważności jest równoznaczne z uznaniem, że wyrok nie wywołuje skutków prawnych, a uchylenie wyroku skazującego powoduje jedynie, że wyrok ten zostaje pozbawiony mocy prawnej. Sąd Okręgowy nie wziął pod uwagę, że powód żąda odszkodowania z powodu uchylenia wyroku orzekającego konfiskatę mienia, a nie zwrotu równowartości mienia utraconego na skutek wykonania kary przepadku. Pozwany zarzucił, że Sąd Okręgowy nie podał w uzasadnieniu numerów kart, na których znajdują się dokumenty, na których oparto ustalenia faktyczne sprawy.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wyżej opisany stan faktyczny jest bezsporny i jako taki został uznany przez Sąd Apelacyjny za własny.

Powód oparł swoje żądanie na podstawie określonej w art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w. Przepis art. 192 § 1 k.k.w. brzmi: „W razie uchylenia orzeczenia o przepadku, darowania tego środka lub zwolnienie rzeczy w wyniku wniesionego powództwa, składniki majątku przejęte w trakcie wykonania środka karnego zwraca się uprawnionemu. W razie niemożności zwrotu, Skarb Państwa odpowiada za szkodę, którą poniósł uprawniony.”

Nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy kwestia rozróżnienia takich pojęć prawnych jak: konfiskata mienia, czy przepadek mienia od przepadku przedmiotu (art. 45 k.k.). Przepis art. 192 k.k.w. odnosi się do każdego przejęcia składnika majątkowego skazanego na podstawie wyroku skazującego, następnie uchylonego. Odmienne stanowisko prowadziłoby do stwierdzenia istnienia luki prawnej wobec uchylenia wcześniejszych regulacji prawno-karnych, normujących to zagadnie. Okoliczność, że w oparciu o skazujący wyrok sądu karnego, następnie uchylony, odebrano P. B. (1) określone składniki majątkowe, uzasadnia roszczenie jego spadkobiercy, wynikające z powołanego wyżej przepisu kodeksu karnego wykonawczego. Skarb Państwa na skutek komunalizacji mienia państwowego przestał być właścicielem tych nieruchomości. Ich zwrot nie jest obecnie możliwy. W chwili uchylenia wyroku zawierającego rozstrzygnięcie o przepadku mienia obowiązywał przepis art. 192 k.k.w., który wprost uregulował kwestię legitymacji biernej Skarbu Państwa. Skoro na skutek komunalizacji właścicielem nieruchomości stała się Gmina M. R., to zwrot tej nieruchomości przestał być możliwy. Faktu tego pozwany nie zakwestionował. W związku z tym Skarb Państwa na mocy art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w. odpowiada za szkodę, którą poniósł uprawniony. Ewentualne wzbogacenie po stronie Gminy nie zwalnia Skarbu Państwa od odpowiedzialności określonej w tym przepisie. W tej sytuacji należało uznać zarzut braku legitymacji biernej po stronie Skarbu Państwa za bezzasadny. Odpowiedzialność Skarbu Państwa wynika również z faktu rozporządzenia przez Państwo za pomocą środków władczych mieniem osoby fizycznej i późniejszego uchylenia tych środków z uwagi na brak podstaw do ich zastosowania. Odpowiedzialność cywilnoprawną za te działania ponosi Skarb Państwa, a nie osoby, które później nabyły mienie P. B. (1) od Państwa.

Ponieważ nie została stwierdzona nieważność orzeczenia w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), roszczenie powoda nie zostało oparte na art. 10 ust. 1 cyt. ustawy, a przepis art. 10 ust. 2, wskazujący na Ministra Skarbu Państwa jako właściwego do wykonywania zastępstwa procesowego Skarbu Państwa, nie znajdował w tej sprawie zastosowania.

Stwierdzając, że Naczelnik Urzędu Skarbowego jest w tym przypadku właściwym *statio fisci* Skarbu Państwa, Sąd Apelacyjny oparł się na rozważaniach zawartych w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2003 r. sygn. akt I CKN 1256/2000 (OSNC 2004 Nr 4, poz. 63). W uzasadnieniu wyroku dokonano analizy aktów prawnych, dotyczących funkcjonowania urzędów likwidacyjnych i obecnych urzędów skarbowych. Na tej podstawie wysnuto wniosek o ciągłości prawnej tych organów. Podkreślono również kompetencje urzędów skarbowych w zakresie wykonywania kary przepadku, uregulowane w dawnym i obecnym kodeksie karnym wykonawczym. Analiza dokonana przez Sąd Najwyższy dotyczyła sytuacji, w której brak było wyraźnego przepisu, jakim jest obecny art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. W związku z tym odnosi się ona zarówno do wcześniejszych spraw o zwrot równowartości mienia na skutek stwierdzenia nieważności wyroku skazującego, jak i obecnie wnoszonych powództw o odszkodowanie z powołaniem na art. 192 § 1 zd. 2 k.k.w.

Odnosząc się do zarzutu podniesionego przez pozwanego jeszcze w piśmie z dnia 24 listopada 2005 r. należało wskazać, że nadal w polskim systemie prawnym brak jest generalnego uregulowania, pozwalającego na stwierdzenie, że w procesie cywilnym za Skarb Państwa działa wyraźnie wskazana jednostka organizacyjna. Przepisów takich nie wprowadziła ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. W związku z tym podstawowym przepisem regulującym tą materię pozostał art. 67 § 2 zd. 1 k.p.c., w myśl którego: „Za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie lub organ jednostki nadrzędnej.” Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że Naczelnik Urzędu Skarbowego w (...) jest tą jednostką organizacyjną, która w niniejszym procesie powinna działać za Skarb Państwa.

Zarzut niepodania w uzasadnieniu wyroku numerów kart, na których znajdują się istotne dokumenty w sprawie, nie mógł prowadzić do uchylenia zaskarżonego wyroku. Akta niniejszej sprawy są nie są aż tak obszerne, aby niepowołanie przez Sąd Okręgowy numerów kart stanowiło przeszkodę w rozpoznaniu apelacji, bądź zapoznania się z materiałem dowodowym. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wyroku wstępnego zajął się przede wszystkim kwestiami spornymi. Uzasadnienie spełniało wymogi z art. 328 § 2 k.p.c., a sposób przedstawienia motywów rozstrzygnięcia nie stanowił przeszkody w dokonaniu kontroli instancyjnej.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na mocy art. 385 k.p.c.